

POHLED MLADÝCH ČECHŮ V EU

EUROPEAN GREEN DEAL

Předmluva

Luděk Niedermayer
europoslanec

Pandemie COVID-19 znovu ukázala, že i přes všechny nedostatky je pro naši zemi zcela zásadní být součástí "společné Evropy", kterou dnes reprezentuje Evropská unie. Hrozby a problémy, kterým čelíme a čelit budeme, jsou stále častěji takové povahy, že ani velké a silné země jim nejsou schopny čelit samy. I proto je našim zájmem nejen udržovat "naši Unii" funkční a akceschopnou (což není vždy snadné), ale též ji rozvíjet a na základě zkušeností její nedostatky napravit.

Je důležité, abychom nebrali stávající přínosy České republiky jako něco samozřejmého a oprostili se od u nás tak častého předpokladu, že Unie je pro naši zemi tak trochu kasička na peníze. I to je důležité, stejně tak, jako u nás vyzdvihovaný přínos společného trhu. Ale význam Unie pro své členy, nás nevyjímaje, je mnohem širší. Jsem rád, že na textu TOP týmu z.s., který je výsledkem diskuse mladých pravicově, či středově smýšlejících lidí u příležitosti blížícího se českého předsednictví Rady EU, je vidět, že toto si uvědomuje i generace dnešních vysokoškoláků.

Jako europoslanec rád vidím, že se text snaží postihnout mnoho dimenzí dnešní evropské spolupráce. TOP tým navíc ukazuje, že umí jít do detailu při posuzování problémů a výzev a hledání nejlepších řešení. Dělá mi velkou radost, že se mladí lidé z TOP týmu ve svém volném čase detailně a kompetentně zabývají otázkami, které jsou pro Evropany důležité. A tam, kde to je relevantní, se snaží hledat přístup k jejich řešení, který vychází ze stavu a potřeb života v České republice.

Vůbec mě nepřekvapují často zaznívající kritické tóny. Mnoho z nich sám sdílím a velmi vítám konstruktivní přístupy k hledání řešení.

Hloubka zpracování i samotný výběr témat dokazují, že mladí lidé dění v Evropské unii sledují a umí se v něm velmi dobře orientovat. A to přesto, že jak pravidla fungování Unie, tak hlavně problémy, kterým čelíme, jsou velmi složité. Nyní je ten pravý čas na vznik takových textů. Neb v reakci na vývoj ve světě, (například stále probíhající tragickou pandemií), musíme spolu hledat cesty, jak udělat svět (nejen pro Evropany) bezpečnější,

stabilnější a odolnější. I proto je třeba, aby se Unie (i mnoho věcí ve fungování jednotlivých zemí) změnila a byla schopna to, co od ní očekávají občané, lépe plnit. Proto věřím, že výsledkem všech budoucích debat na toto téma, včetně "Konference o budoucnosti Evropy", bude shoda na změnách, která ovlivní k lepšímu životy nás všech na desetiletí.

Ale jako vždy bude záležet na každém z nás, neb změny nemusí být automaticky k lepšímu. Jen kompetentní diskuse při porozumění stavu věcí a pochopení světa, ve kterém žijeme, může přinést ona "dobrá rozhodnutí". A proto je tak cenné, že si lidé z TOP týmu dali práci nad diskusí nad těmito tématy, prokázali vysokou kompetenci a též potřebnou ochotu hledat dobré kompromisy a ukazují, že to jde. Právě takový přístup by měl být v rámci nadcházejících diskusí pravidlem.

Pokud Vás budoucnost EU zajímá, a chápete, že i na Vašich názorech závisí, zda spolu dosáhneme toho, aby byl svět, ve kterém žijeme alespoň o trochu lepší, věřím, že Vás tato publikace zaujme. Srdečně Vás zvu i k přečtení všech 8 dalších bílých knih. Věřím, že Vás nezklamou a čas strávený nad jejich čtením bude i pro Vás časem dobře využitým.

POHLED MLADÝCH ČECHŮ V EUEUROPEAN GREEN DEAL

Evropskou strategií Green Deal otočily členské země kormidlo směřování celé Evropské unie. Zelená dohoda si klade za cíl dosáhnout evropské klimatické neutrality a zaujmout vstřícnější postoj k zachování evropských i světových ekosystémů. Opatření nastartují transformaci současného evropského hospodářství na nízkoemisní a oběhovou. Nejdůležitějšími kroky jsou investice do technologií šetrných k životnímu prostředí, podpora průmyslu ve vývoji inovací, zavádění čistší, levnější a zdravější formy dopravy, dekarbonizace energetiky, vyšší energetická účinnost budov či spolupráce s mezinárodními partnery na zlepšení celosvětových environmentálních norem.

1. Popis aktuálního stavu

Evropská komise dne 11. prosince 2019 zveřejnila růstovou strategii European Green Deal. Jejím cílem je přechod Evropské unie na klimaticky neutrální, udržitelnou a oběhovou ekonomiku. Zelená koncepce stanovuje cíle, které se zaměřují zejména na problém úbytku biologické rozmanitosti a změny klimatu. Důraz klade na důkladnou synergii všech unijních politik, která by měla pomoci environmentální principy integrovat a zajistit spravedlivý přechod na nové podmínky pro všechny.

1.1 Emise skleníkových plynů

Zásadním prvkem dohody European Green Deal je dosažení klimatické neutrality do roku 2050 (8), díky kterému by mělo mít unijní hospodářství budoucnosti nulové čisté emise skleníkových plynů. Za tímto účelem přijala Evropská unie konkrétní právní rámec pro klima (Climate Law), na který bude navazovat vyhodnocení dopadů navýšených emisních cílů k roku 2030 na 50 %. S ohledem na právní rámec představí EU další návrhy revizí

stávajících unijních právních předpisů pro ochranu klimatu a energetiky, a to i v návaznosti na cíle Pařížské dohody¹.

Emise skleníkových plynů (především CO₂ a CH₄) v roce 2019 dosahovaly necelých 4 000 milionů tun, což řadí Evropskou unii na 3. místo v žebříčku největších producentů emisí na světě. Skleníkové plyny urychlují globální oteplování, nejvíce jich pochází z dopravy. Transportní emise rostou, k čemuž nejvíce přispívá přeprava silniční (přibližně 71,5 %). Významnými zdroji emisí jsou i energetika a zemědělství. Emise z uhelných elektráren lze snížit transformací energetického průmyslu na obnovitelné zdroje či jaderné technologie. Na segmenty evropského hospodářství s největší produkcí skleníkových plynů klade strategie Green Deal velký důraz (11).

Mezi roky 1990 a 2016 se podařilo snížit produkci skleníkových plynů o 23 %. Aby bylo možné dosáhnout uhlíkové neutrality, vznikla domluva, podle níž se musí do roku 2030 snížit emise o 60 % v porovnání s rokem 1990. Následná neutralita by měla nastat v roce 2050 (například snížením emisí z přepravy o 90 % a přechodem na obnovitelné zdroje energie, případně zavedením společného evropského nebe)(9)(10).

1.2 Ekologické zemědělství

Strategie Green Deal klade velký důraz na snížení chemického znečištění životního prostředí průmyslem a intenzivním zemědělstvím (5)(6). Jde zejména o znečištění vod a ovzduší pesticidy (přibližně 350 tisíc tun v celé EU), umělými hnojivy, léčivy, plasty, znečištění z průmyslu, energetiky a průmyslových havárií. Zemědělství se musí stát v následujících letech ekologičtější a udržitelnější. Cesta k environmentální udržitelnosti znamená snižovat používání umělých hnojiv, pesticidů a dalších podpůrných látek, celkovou ekologizaci a využívání moderních šetrných technologií.

V oblasti zemědělství přijala EU strategii „od zemědělce ke spotřebiteli“. Hlavním cílem jsou zdravé, cenově dostupné a udržitelné potraviny. Zemědělcům musí jejich činnost zajistit přiměřenou ekonomickou návratnost uvnitř potravinového řetězce. V rámci strategického plánu by se mělo zredukovat používání chemických pesticidů o 50 % a ve stejné míře musí být omezena související rizika. Do roku 2030 je nutné snížit používání nejnebezpečnějších pesticidů rovněž o 50 %. Klíčovými nástroji na podporu, prosazování a financování strategie bude společná zemědělská a rybářská politika. Pro období 2021–2027 jejich návrhy Evropská komise již vypracovala. Stanoví jimi procento z rozpočtů, kterým budou jednotlivé programy přispívat na klimatická opatření. Rozpočet programu Společná zemědělská politika uvolní

¹ Pařížská dohoda – Ministerstvo životního prostředí (mzp.cz)

40 %, Evropský námořní a rybářský fond pak nejméně 30 %. Dohoda řeší i nakládání s odpady a prevenci jejich vzniku, zaměřuje se hlavně na vzdělávání a osvětu.

1.3 Ochrana přírody, krajiny a stability ekosystémů

Důležité místo v dohodě Green Deal zaujímá ochrana přírody a krajiny a podpora celkové stability ekosystémů (4). Uvedená strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ doplňuje strategii pro oblast biologické rozmanitosti. Ta se zabývá klíčovými faktory úbytku biodiverzity. Jsou jimi neudržitelné využívání půdy a moří, nadměrné čerpání přírodních zdrojů, vysoké znečištění a výskyt nepůvodních invazních biologických druhů. Cíle strategie se zaměřují na obnovu poškozených ekosystémů a řek, zlepšení stavu chráněných přírodních stanovišť a druhů v EU, navrácení opylovačů na zemědělskou půdu, zmírnění znečištění, zelenější města, rozšíření ekologického zemědělství a řadu dalších zemědělských postupů, které jsou šetrné k biologické rozmanitosti a mohly by zlepšit stav evropských lesů.

Konkrétní kroky, které by měly přispět k obnově biodiverzity v Evropě do roku 2030, zahrnují návrh, aby bylo alespoň 30 % evropských území a moří právně závazným způsobem chráněno. Nejméně třetinu této důležité přírodní plochy strategie plánuje důsledně bránit před jakoukoli lidskou činností, případně by mohly být prohlášeny za bezzásahové.

Dokument počítá s vytvořením krajinných prvků na 10 % zemědělské půdy. Neznamená to, že by na dané ploše zemědělci nemohli hospodařit. Museli by však zvolit jiný, vhodnější postup. Krajinné prvky souvisejí s deklarovanou zvýšenou výsadbou stromů (až 3 mld.) a podporou stabilních ekosystémů.

Musíme si uvědomit, že na stabilní a silné přírodě a jejích zdrojích je závislý světový HDP z více než poloviny. Změny v ochraně životního prostředí by měly vytvořit nové pracovní příležitosti (až 0,5 milionu pracovních míst spojených s ochranou přírody a krajiny) a podpořit turistický ruch.

1.4 Ekonomické dopady

Strategie Green Deal musí být spravedlivá pro všechny. Řeší tedy i dopad na globální konkurenceschopnost Evropské unie a důsledky transformace ekonomiky na trh práce, zaměstnanost, vznik, zánik a případné změny pracovních míst. Komplexní reformy ve všech oblastech, jež strategie nastínila, vyžadují dobře naplánované financování. Za tímto účelem předložila Evropská komise v lednu roku 2020 plán pro udržitelné investice (Sustainable Europe Investment Plan) spolu s návrhem programu Just Transition Mechanism. Evropská komise chtěla jejich prostřednictvím podpořit uhelné regiony a oblasti s těžkým průmyslem

v průběhu jejich proměny na udržitelnější oblasti ekonomiky (1)(2). Pomoc se týká především oblasti rekultivace a nového využití území, rekvalifikace zaměstnanců a inovací (2).

EU podporuje snahy členských států snižovat negativní dopady hospodaření na životní prostředí také prostřednictvím fondu Recovery and Resilience Facility. Program podmiňuje výdaje ve výši 37 % na zelené investice (3). Všechny uvedené strategie a plány cílí na plnění klimatických závazků Evropské unie a současnou minimalizaci negativního dopadu změn na hospodářství a zaměstnanost.

2. Vymezení cílového stavu

Úsilí Evropské unie by mělo směřovat k dosažení klimatické neutrality co nejdříve, ne však za cenu vážného poškození evropské ekonomiky. Strategie Green Deal obsahuje oblasti, které nejsou dostatečně ambiciózní. Na některé dokument nemyslí vůbec a u jiných se navrhovaná řešení ubírají vyloženě špatným směrem.

Návrh na snížení současného množství používaných pesticidů opomíjí skutečnost, že opatření budou významně ztěžovat současnou zemědělskou praxi. V důsledku se nemalá část distribuce již přesunula a nadále bude přesouvat do nelegální sféry, kde bude pokračovat v používání mnoha zakázaných a zdraví škodlivých prostředků. Na tuto skutečnost je nutné nějakým způsobem reagovat (4).

V jednání je i změna pravidel pro krátkodobé uskladnění statkových hnojiv. Podle nejnovějších zjištění přispívá klasické skladování mrvy na polích k druhové rozmanitosti ubývajícího polního ptactva. Zároveň však má i řadu negativních vlivů na životní prostředí jako je znečištění vod. S těmito a podobnými fakty je nutné se vyrovnat (5)(6).

Zajímavým návrhem v oblasti snižování dopravní uhlíkové stopy je nápad vytvořit společné evropské nebe (10). Do letecké přepravy by se mohla vnést větší systematika, se kterou souvisí zvýšení přepravní kapacity a následné snížení spotřeby leteckých paliv. První odhady ukazují, že by se mohl vliv letecké dopravy na životní prostředí tímto způsobem snížit o 10 %. Jinou možností, jak redukovat uhlíkovou přepravní stopu v EU, je vyšší podpora železnic, zejména pak vysokorychlostní vlakové dopravy jako alternativy k přepravě letecké.

Opatření strategie Green Deal, která směřují k ochraně životního prostředí, by neměla evropské producenty ekonomicky znevýhodňovat. Přejeme si najít způsob, kterým bychom podpořili konkurenceschopnost evropských podnikatelů a zemědělců. V dohodě Green Deal postrádáme myšlenku alternativních paliv či obnovitelných zdrojů pro veškerou veřejnou dopravu v EU. Stejně tak v ní chybí podpora „zelených“ projektů veřejné sféry obecně.

Za velmi užitečnou součást řešení považujeme investice členských států do svých výzkumných pracovišť, univerzit a přírodovědecky zaměřených středních škol. Nezbytná je bezpochyby i transformace výuky laboratorních předmětů – výzkum studentů musí podporovat klimatické cíle. Ekologická a environmentální témata by neměla být pouhým výzkumem normativních prvků, ale měla by úžeji souviset s inovacemi v oblasti zelených technologií. V neposlední řadě je potřeba, aby EU podpořila menší podniky v nákupu nových a prospěšných licencí.

Strategie Green Deal počítá se vznikem chráněných evropských území s výměrou 30 % pro pevninská stanoviště a 30 % pro mořské oblasti (v současné době takto chráníme 26 % přírodních stanovišť a 11 % moří). Třetinu takto hájených oblastí čeká velmi přísná ochrana. Chráněné oblasti by měly propojovat biologické koridory. V České republice již podobný a osvědčený systém funguje (program Územní systém ekologické stability – ÚSES). Chráněné území však nemůže znamenat, že na něm nemohou žít, hospodařit a podnikat lidé. Vyhlášení chráněných zón naopak musí nastavit pravidla vhodného šetrného chování k přírodě a krajině. Pokud by součástí opatření byla bezzásahovost, bylo by problematické o cenná přírodní stanoviště aktivně pečovat (4).

Green Deal bohužel nezahrnuje problematiku ZEVO (zařízení na energetické využití odpadu). Ta přitom mohou hrát důležitou roli v budoucnosti při zpracování odpadu. Současné nedostatečné využívání ZEVO způsobuje přílišná centralizace, některé oblasti mají do ZEVO zařízení ztížený přístup, především vzdálenostně (7).

3. Navrhovaná opatření

- TOP tým je hrdý, že se Evropská unie chce stát lídrem na cestě ke zlepšení biodiverzity a rozhodla se poskytnout vyšší finanční podporu na podobná opatření rozvojovým zemím.
- TOP tým vnímá velmi pozitivně snahu zavést strategická opatření nazvaná European Green Deal. Celý projekt a návrhy až na drobnosti podporujeme a doufáme v jejich brzké uvedení do praxe ([12](#)).
- TOP tým vyzývá, aby se chráněné území EU zvýšilo na 40 % plochy moří i půdy oproti 30 % uvedeným ve strategii. Zároveň ovšem nepodporujeme snahu zavést na třetině tohoto území přísně chráněné zóny.
- TOP tým navrhuje propojit chráněné oblasti biologickými koridory. Stejný postup byl zvolen na území ČR pomocí Územního systému ekologické stability (ÚSES).
- TOP tým se domnívá, že opatření na snižování pesticidů v zemědělství by měla zahrnovat prostředky pro potírání nelegálního obchodu se zakázanými látkami a jejich nelegální aplikace na plodiny.
- TOP tým vyjadřuje podporu strategii na snižování spotřeby pesticidů a umělých hnojiv. Dále oceňujeme snahu o zavedení rozmanitých krajinných prvků, které zaberou 10 % zemědělsky využívané půdy.
- TOP tým podporuje investice do výzkumu zlepšování biodiverzity (strategický plán pro výzkum). Za důležitý považujeme princip udržitelného rybolovu, který by napomohl biologické rozmanitosti a stabilitě v mořských oblastech.
- TOP tým si cení snah využívat plasty z biologických materiálů. Zároveň však varuje před rizikem, kdy by se mohly plodiny pěstované pro výrobu biologických plastů dostat do stejné situace (vliv na životní prostředí a zemědělství) jako současná biopaliva první generace používaná v EU.
- TOP tým navrhuje otevřít debatu o ekologických clech jako součást strategie Green Deal.
- TOP tým podporuje návrh vzniku jednotného evropského nebe.
- TOP týmu se nelíbí snaha změnit pravidla pro uskladnění a zpracování statkových hnojiv.

- TOP tým podporuje investice do technologií šetrných k životnímu prostředí. Cestu vidíme v intenzivní spolupráci a financování vědeckých pracovišť a pracovníků. Dále apelujeme, aby vynálezci patentů nebyli žádným způsobem ochuzeni o zisk z prodeje.
- TOP tým navrhuje, aby Evropská unie vytvořila nový předpis pro podporu průmyslu a vývoje se závazkem pro členské státy vyčlenit konkrétní procento svého rozpočtu na modernizaci technologií a jejich využití v menších a středních podnicích.
- TOP tým podporuje plány rozvoje vlakových tratí, zejména rychlovlaků mezi hlavními městy a regionálními centry. Propojení hlavních měst napříč Evropou (Paříž – Brusel – Berlín – Praha – Vídeň – Bratislava – Budapešť jako jedna z hlavních tratí) zlepši dopravní dostupnost evropských měst a posílí vnímání EU jako celku.
- TOP tým vnímá nutnost zavést novou evropskou směrnicí, která by vyčlenila větší část rozpočtu jednotlivých států na rozvoj nízkoemisní přepravy.
- TOP tým považuje za nutné výrazně navýšit investice do výzkumu alternativních zdrojů paliv pro vozidla (zejména vodík). Jejich výroba by mohla probíhat ekologicky i v rozvojových zemích, aby zde těžký průmysl neničil životní prostředí.
- TOP tým navrhuje podporovat ZEVO (zařízení na energetické využití odpadu) na celoevropské úrovni. Rozmístění ZEVO by mělo být rovnoměrné bez ohledu na hranice krajů. Za ideální místa pro ZEVO považujeme regionální města z důvodu decentralizace.
- TOP tým podporuje vzdělávání Evropanů v oblasti energetiky a investice do modernizace technologií využívajících jádro. Pokud by se prokázala ekonomická smysluplnost s použitím inovací, rádi podpoříme výstavbu nových jaderných bloků.
- TOP tým navrhuje, aby ZEVO teplárny zásobovaly sebe a své okolí teplem. Veřejné budovy by měly mít instalované solární panely na střechách.
- TOP tým doporučuje celounijní přechod městské a veřejné dopravy na plyn, případně elektrické nebo jiné alternativní zdroje (energie by měla být čerpána z lokálních zdrojů).
- TOP tým podporuje oběhovou ekonomiku ve stavebnictví, např. znovuvyužití stavebních materiálů.
- TOP tým doufá ve smysluplné využití dat z vesmírných startupů. Data z programů Copernicus či Galileo mohou pomoci zefektivnit zemědělství a zlepšit péči o životní prostředí.

4. Bibliografie a další zdroje

- (1) https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_cs#next-generation-eu
- (2) https://www.mzp.cz/cz/opst_2021_2027
- (3) https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_cs
- (4) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_en
- (5) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6727
- (6) https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/sustainability_en
- (7) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/clean-energy_en
- (8) https://ec.europa.eu/clima/index_en
- (9) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Greenhouse_gas_emission_statistics
- (10) <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/133/letecka-doprava-jednotne-evropske-nebe>
- (11) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6726
- (12) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_cs#harmonogram

